

ALEKSANDER SZWICHTENBERG*

Analiza paradoksu: Koszalin położony na Wybrzeżu Bałtyku poza strumieniem ruchu turystycznego w tym regionie

Streszczenie. Turystyka miejska w Koszalinie jest w zasadzie w początkowym stadium rozwoju. Niektóre z form tej turystyki w ogóle nie występują (np. wypoczynkowa, kongresowa, sportowa), a pozostałe albo są w formie inicjalnej (religijna), albo mają niedopracowane mechanizmy funkcjonowania (kulturalno-poznawcza, kulturalno-rozrywkowa). Żadna z tych form nie przyczynia się jednak do zatrzymania gości w tym mieście. Stąd bardzo niskie wskaźniki stopnia rozwoju funkcji turystycznej, a także bardzo krótki czas pobytu gości. Koszalin i jego strefa podmiejska charakteryzują się natomiast wysokimi walorami rekreacyjnymi, korzystnymi dla jego mieszkańców (rekreacja codzienna i weekendowa).

Słowa kluczowe: turystyka miejska, duże miasto, obszar recepcji turystycznej

1. Wprowadzenie

W niniejszym artykule przyjęto tezę, że nie każda jednostka osadnicza, zwłaszcza o charakterze dużego miasta, położona w obrębie ważnego obszaru recepcji turystycznej (ORT), osiąga z tego tytułu odpowiednie korzyści ekonomiczne. Tezę starano się udowodnić na przykładzie ponad stutysięcznego miasta Koszalina, leżącego w najważniejszym w Polsce ORT pod nazwą „Nadmorska Strefa Rekreacyjna” (Szwichtenberg 2006: 16). Jest to miasto nadbałtyckie, którego północną granicę stanowi przybrzeżne jezioro Jamno, oddzielone od morza bardzo wąską Mierzeją Jamieńską¹.

---

* Wyższa Szkoła Bankowa w Gdańsku, Wydział Finansów i Zarządzania, e-mail: alek47sz@gmail.com, tel. 604 122 905.

¹ Od zabudowy miasta do linii brzegowej są zaledwie 3 km.

Przyjęto też drugą tezę, że miasto to jest atrakcyjne jedynie dla jego mieszkańców, a nie dla turystów czy jednodniowych odwiedzających. Posiada bowiem tylko walory rekreacyjne. W tym względzie paradoksem jest to, że druga co do wielkości aglomeracja nadbałtycka w Polsce w niewielkim stopniu zaspokaja potrzeby jednodniowych odwiedzających spędzających czas w sezonie letnim w kilkunastu sąsiadujących miejscowościach nadmorskich, położonych w obrębie Zatok Koszalińskiej. Przede wszystkim jednak ten duży ponadregionalny ośrodek w niewielkim stopniu zaspokaja potrzeby kulturalne wczasowiczów, którzy spędzając czas na wybrzeżu Bałtyku, mogą w zasadzie korzystać jedynie z walorów typu $S \times S^2$.

Ponadto przyjęto założenie, zawarte w tytule niniejszego artykułu, że Koszalin znajduje się poza głównym strumieniem ruchu turystycznego na polskim Wybrzeżu. Podstawą prezentowanych rozważań są badania prowadzone przez autora w latach 1976-2013 (Szwichtenberg 1996: 187-200; Szwichtenberg 2000: 128-130; Szwichtenberg 2002: 197), ze szczególnym uwzględnieniem Programu rozwoju turystyki dla miasta Koszalina na lata 2013-2016, opracowanego pod kierunkiem autora (Szwichtenberg i in. 2013).

W literaturze przedmiotu pojawiają się różne określenia na turystykę mającą związek z obszarami silnie zurbanizowanymi, np. „turystyka w mieście”, „turystyka miejska”. Andrzej Kowalczyk proponuje szerokie ujęcie tej turystyki pod nazwą „turystyka na obszarach miejskich”. Na pojęcie to składa się wiele typów turystyki, w tym turystyka: wypoczynkowa, biznesowo-handlowa, kulturalno-rozrywkowa, kulturalno-poznawcza, religijna, kongresowa, sportowa (Kowalczyk 2005: 157). Część z wymienionych form turystyki w ogóle nie występuje w badanym mieście (np. wypoczynkowa, kongresowa, sportowa), a pozostałe albo są w formie inicjalnej (religijna), albo mają niedopracowane mechanizmy funkcjonowania (kulturalno-poznawcza, kulturalno-rozrywkowa). Żadna z tych form nie przyczynia się jednak do zatrzymania gości w tym mieście dłużej niż na kilka godzin. Są one w miarę atrakcyjne jedynie dla jednodniowych odwiedzających.

Koszalin powszechnie uznawany jest za centrum kulturowe Wybrzeża Środkowego. W niniejszym artykule pokazano, że obecnie oferowane produkty turystyki kulturowo-poznawczej faktycznie są niedopracowane, tj. o bardzo małej atrakcyjności dla odwiedzających korzystających z bazy noclegowej (turystów) oraz niskiej atrakcyjności dla jednodniowych odwiedzających.

---

² Walory przyrodnicze w Nadmorskiej Strefie Rekreacyjnej, stanowiące rdzeń produktu wypoczynkowo-rekreacyjnego, umownie określane jako $S \times S$, tj. woda (*sea*), plaża i wał wydmy (*sand*), bioklimat hartujący (*sun*), nadmorski bór sosnowy (*scenery*) oraz surowce lecznicze, szczególnie solanki (*salt-spring*) (Szwichtenberg 2006: 23).

Skupiono się przede wszystkim na ocenie atrakcyjności turystycznej Koszalina dla turystów i jednodniowych odwiedzających z pominięciem walorów rekreacyjnych miasta i strefy podmiejskiej dla jego mieszkańców, które są bardzo wysokiej jakości.

2. Ocena walorów turystycznych Koszalina i terenów z nim sąsiadujących

O stopniu atrakcyjności turystycznej danego obszaru lub miejscowości decydują przede wszystkim trzy czynniki: walory turystyczne, zagospodarowanie turystyczne i dostępność komunikacyjna. W związku z tym przedstawiono trzy obszary ukazujące możliwości rozwoju turystyki w Koszalinie:

- ocenę walorów turystycznych Koszalina i terenów z nim sąsiadujących,
- analizę inwestycji turystycznych oraz stopnia rozwoju funkcji turystycznej,
- prezentację Koszalina jako ważnego węzła komunikacyjnego dla rozwoju turystyki na Wybrzeżu Środkowym.

Przystępując do analizy walorów turystycznych jednostek osadniczych, trzeba przyjąć kilka założeń:

- w inny sposób należy rozpatrywać walory turystyczne dla mieszkańców miasta, a w inny – dla turystów przyjezdnych (nie mylić z jednodniowymi odwiedzającymi); w pierwszym przypadku mówimy przede wszystkim o walorach rekreacyjnych, w drugim – o walorach turystycznych *sensu stricto*;
- nie zawsze ważne dla mieszkańców dużego miasta walory rekreacyjne, o charakterze przyrodniczym, są istotne dla gości-turystów;
- chociaż analiza dotyczy walorów turystycznych, nie należy rozumieć przez to czynników, które przyciągają turystów. Trzeba bowiem pamiętać, że turystą jest odwiedzający, który korzysta z bazy noclegowej³. Tymczasem do Koszalina przyjeżdżają głównie jednodniowi odwiedzający (przede wszystkim z miejscowości nadmorskich Zatoki Koszalińskiej), natomiast turyści – sporadycznie.

Nie można zgodzić się z przyjmowanymi od kilkudziesięciu lat we wszystkich dokumentach planistyczno-strategicznych Koszalina założeniami, że: „Miasto Koszalin charakteryzuje się wysokim potencjałem turystycznym wynikającym przede wszystkim z korzystnego położenia miasta oraz różnorodności walorów przyrodniczych” (Diagnoza turystyczna miasta 2012: 4). Walory przyrodnicze są tutaj głównie wykorzystywane przez jego mieszkańców. Nie stanowią jednak magnesu przyciągającego turystów. Nie można także zakładać, jak przyjmuje się

³ Błędnie przyjmuje się w dokumentach planistyczno-strategicznych Koszalina potoczną interpretację pojęcia „turysta”, uważając, że jest nim każda osoba, która przybyła do Koszalina.

w tych dokumentach, że Koszalin – ważne centrum kulturowe na Wybrzeżu Bałtyku, będzie stymulatorem rozwoju turystyki przyjazdowej, co więcej – ruchu jednodniowych odwiedzających.

Przyjmując funkcjonalny podział walorów turystycznych na: wypoczynkowe, krajoznawcze i specjalistyczne, należy stwierdzić, że Koszalin dysponuje ograniczonymi w tym względzie zasobami bądź jest ich zupełnie pozbawiony, jak walorów specjalistycznych. Wyniki badań przedstawione w Programie rozwoju turystyki dla miasta Koszalina na lata 2013-2016 (Szwichtenberg i in. 2013, s. 4) wykazały, że ta jednostka osadnicza w zasadzie nie różni się od 15 innych podobnych⁴ polskich miast pod względem atrakcyjności turystycznej. Przyjmując założenia metodologiczne Instytutu Turystyki, wykazały one, że podstawowym produktem turystycznym charakterystycznym dla tych jednostek są wycieczki krajoznawcze. Należy jednak podkreślić, że oprócz Koszalina żadne z tych miast nie leży w obrębie ORT, charakteryzującego się tak wysoką atrakcyjnością, jak Nadmorska Strefa Rekreacyjna.

Walory wypoczynkowe. Faktycznie walory wypoczynkowe na obszarze samego miasta i bliskiej strefy podmiejskiej nie występują. Miasto nie może więc liczyć na turystów zakupujących tu produkt wczasowo-wypoczynkowy. Walory te występują zaś na Wybrzeżu Bałtyku i mają tam rangę krajową. Jednak oddalone są od miasta średnio o 20 km, tj. w miejscowościach położonych nad Zatoką Koszalińską. Potencjalni goście Koszalina będą mogli je zakupić pod warunkiem, że zostanie radykalnie zmieniona dostępność komunikacyjna do brzegu morskiego. To jednak nie nastąpi w najbliższym czasie. Tym samym nie można zakładać dalszego rozwoju bazy noclegowej w badanym mieście dla aktualnego i potencjalnego segmentu turystów korzystających z urlopów i wakacji.

Walory krajoznawcze. Jest to główny atut badanego miasta. Na analizowanym terenie brak krajoznawczych walorów o charakterze przyrodniczym dla turystyki przyjazdowej. W obrębie samego miasta występują jedynie walory antropogeniczne. Mają one głównie charakter regionalny, nie przyciągając turystów z innych regionów kraju czy Europy. Poza miastem mają przede wszystkim charakter przyrodniczy, lecz jedynie o randze lokalnej.

W Koszalinie występuje jednak kilka walorów o charakterze ponadregionalnym: wydarzenia kulturalne (Festiwal Kabaretu, Międzynarodowy Festiwal Organowy, Jarmark Jamieński, Festiwal Chórów Polonijnych), a także dwa obiekty o wysokiej wartości artystycznej i technicznej, tj. amfiteatr oraz katedra gotycka, w których mają miejsce te wydarzenia. Wymienione walory krajoznawcze o charakterze ponadregionalnym powinny w przyszłości stanowić rdzeń produktów turystycznych (w tym produktów rzeczywistych i poszerzonych).

⁴ Do analizy przyjęto miasta, których liczba ludności oscyluje w granicach $\pm 15\%$ liczby ludności Koszalina, tj. mieści się w przedziale 92,82-125,58 tys. (badane miasta zostały przedstawione na wykresie 1).

Na szczególną uwagę zasługuje analiza walorów dóbr kultury. Koszalin jest liczącym się centrum kulturalnym w tej części polskiego Wybrzeża. Decydują o tym walory antropogeniczne w dwóch postaciach, tj. obiektów i urządzeń kulturowych oraz organizowanych imprez kulturalnych i sportowo-rekreacyjnych. Mogą one stanowić rdzeń wielu produktów turystycznych. Warunkiem jest jednak ich odpowiednie wyeksponowanie i dostosowanie do potrzeb gości.

W związku z tym analizę walorów dóbr kultury podzielono na dwie części:

- obiekty i urządzenia dóbr kultury,
- imprezy kulturalne i sportowo-rekreacyjne.

Koszalin dysponuje zaledwie dwoma obiektami o wysokiej wartości artystycznej i technicznej, o znaczeniu ponadregionalnym dla rozwoju turystyki, tj. amfiteatrem i katedrą gotycką. Stąd też głębszej analizie poddano organizowane w tym mieście imprezy kulturalne i sportowo-rekreacyjne.

W drugim przypadku podjęto próbę odpowiedzi na pytanie: czy słuszne jest lansowanie w istniejących dokumentach planistyczno-strategicznych miasta tezy, że Koszalin jest bardzo ważnym centrum kulturowym na mapie Polski, przyciągającym nie tylko jednodniowych odwiedzających, ale także w dużym stopniu turystów? Analiza obecnej sytuacji jednoznacznie wskazuje, że teza ta jest błędna.

Aby sprawdzić słuszność tej tezy, w pierwszej kolejności dokonano oceny organizowanych przez Centrum Kultury 105 imprez kulturalnych i sportowych w 2013 r., a w drugiej – przeanalizowano działalność w latach 2009-2013 ważnych graczy na rynku kulturowym Koszalina, do których zaliczono: filharmonię, teatr i bibliotekę. W niniejszym opracowaniu odniesiono się jednak tylko do działań, jakie ta instytucja podejmuje w sezonie letnim. Imprez pozasezonowych nie można bowiem traktować jako rdzenia istotnych produktów turystyki kulturalno-poznawczej i kulturalno-rozrywkowej.

Oceny rangi imprez kulturalnych i sportowych dokonano, przyjmując cztery ich kategorie: lokalne, regionalne, ponadregionalne i krajowe. Zakłada się, że tylko imprezy ponadregionalne i krajowe mogą decydować o tym, że miasto spełnia ważną rolę jako centrum kulturalne tej części polskiego Wybrzeża. Podjęto także ocenę ilościową imprez, przedstawiając ich statystykę w rozbiciu na poszczególne miesiące (tab. 1).

Przed wszystkim należy podkreślić bardzo dużą aktywność organizatorów tych dwóch typów imprez. W badanym roku odbyło się łącznie 110 imprez, z czego 29 kulturalnych. Z tej liczby aż 93,6% imprez miało charakter lokalny i regionalny. Z ogólnej zaś liczby projektów prawie 62% stanowiły imprezy lokalne, co należy ocenić pozytywnie, gdyż zadaniem władz miasta jest zaspokajanie potrzeb kulturalnych jego mieszkańców.

W artykule tym nie chodzi o ocenę merytoryczną imprez, ale o określenie stopnia „kulturowego wsparcia” atrakcyjności turystycznej Koszalina, czyli pokazanie liczby imprez organizowanych przede wszystkim w sezonie turystycznym.

Tabela 1. Najważniejsze wydarzenia kulturalne i sportowe w Koszalinie w 2013 r.

Miesiąc	Imprezy kulturalne				Imprezy sportowe			
	krajowe	ponad-regionalne	regionalne	lokalne	krajowe	ponad-regionalne	regionalne	lokalne
I	–	1	1	2	–	–	–	7
II	–	–	–	–	–	–	–	4
III	–	–	–	3	–	–	9	1
IV	–	–	–	1	1	–	–	9
V	–	–	1	6	2	–	3	9
VI	1	1	–	–	–	–	3	4
VII	1	–	1	1	1	–	–	3
VIII	–	1	–	–	1	–	1	2
IX	1	–	2	–	1	–	–	3
X	1	–	1	–	1	–	2	5
XI	1	–	1	–	–	–	–	2
XII	–	–	–	1	–	2	–	5
Razem	5	3	7	14	7	2	18	54

Źródło: opracowanie własne na podstawie: http://koszalin.pl/sites/default/files/pliki/kultura/kalendarz_wydarzen_sportowych_i_kulturalnych.pdf [7.08.2013].

Zaskakuje niewielka liczba organizowanych przez miasto imprez markowych, zarówno kulturalnych, jak i sportowych, o charakterze krajowym i ponadregionalnym (odpowiednio: 8 i 9). Najbardziej niepokojące jest jednak to, że w szczycie sezonu odbyły się zaledwie 4 imprezy tej rangi (odpowiednio: 2 i 2). Pozostałe imprezy ponadregionalne mają bowiem miejsce poza sezonem turystycznym.

W głównym obiekcie widowiskowym miasta – amfiteatrze – w lipcu i sierpniu 2013 r. zorganizowano aż 11 imprez, ale charakter ponadregionalny miała tylko jedna z nich, tj. Festiwal Kabaretów, zaś pozostałe – regionalny lub lokalny (nawet Międzynarodowy Festiwal Organowy).

Reasumując, obecnie Koszalin pod względem organizowanych imprez kulturalnych i sportowych jest na poziomie regionalnym. Uczestniczą w nich bowiem przede wszystkim mieszkańcy miasta, strefy podmiejskiej i jednodniowi odwiedzający, goście strefy brzegowej. Odnosi się to nawet do markowej imprezy pod nazwą Festiwal Kabaretów. Aby Koszalin był faktycznie centrum kulturalnym i sportowym dla wybrzeża Zatoki Koszalińskiej, musi wypromować co najmniej kilka takich imprez.

Powyższe obiekty potwierdza także analiza funkcjonowania Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej, Muzeum Koszalińskiego i Filharmonii Koszalińskiej. Wojewódzka Biblioteka Publiczna jest jednym z głównych animatorów życia kulturalnego w mieście i regionie. Ranga tej instytucji wskazuje, że powinna ona

obsługiwać zarówno gospodarzy, jak i turystów przebywających na tym terenie w sezonie letnim. Czy tak jest? Podjęto próbę analizy dwóch istotnych wskaźników ilościowych działalności tej instytucji, tj. promocji książek i spotkań autorskich oraz organizacji wystaw w Koszalinie w latach 2009-2012 (tab. 2).

Tabela 2. Promocje książek, spotkania autorskie i wystawy organizowane przez Wojewódzką Bibliotekę Publiczną w Koszalinie w latach 2009-2012

Miesiąc	Promocje książek i spotkania autorskie				Wystawy			
	2009	2010	2011	2012*	2009	2010	2011	2012*
I	1	–	–	.	1	2	1	.
II	1	1	–	.	1	1	1	.
III	1	4	2	.	2	2	3	.
IV	2	4	2	.	–	1	1	.
V	–	3	3	.	1	1	–	.
VI	2	–	2	.	1	–	1	.
VII	–	2	–	.	–	–	1	.
VIII	–	–	–	.	–	–	–	.
IX	–	2	1	.	1	1	2	.
X	3	5	3	.	1	2	1	.
XI	1	3	2	.	1	–	1	.
XII	1	–	–	.	1	1	1	.
Razem	12	24	15	27	10	11	13	15

* brak w sprawozdaniu WBP z tego roku podziału imprez na poszczególne miesiące.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdania Koszalińskiej Biblioteki Publicznej za lata 2009-2012, Urząd Miasta w Koszalinie.

Badania wykazują, że instytucja ta realizuje bardzo bogaty program, zapraszając wybitne postaci świata literackiego, a także organizując coraz więcej wystaw. Dynamika wzrostu liczby organizowanych promocji książek i spotkań autorskich w latach 2009-2012 wynosiła 225%, a wystaw – 150%. Instytucja ta kieruje jednak swój program tylko do mieszkańców Koszalina. W sezonie (lipcu i sierpniu) w latach 2009-2011 odbyły się bowiem tylko trzy tego typu imprezy⁵. Stanowi to zaledwie 3,5% wszystkich promocji książek i spotkań autorskich oraz wystaw zorganizowanych w analizowanych latach. Można z tego wyciągnąć wniosek, że Wojewódzka Biblioteka Publiczna nie buduje wizerunku Koszalina jako ważnego centrum kultury w sezonie turystycznym ani dla turystów na Pobrzeżu Koszalińskim, ani dla jednodniowych odwiedzających.

⁵ Nie uwzględniono 2012 r., gdyż w sprawozdaniu z tego roku WBP nie dokonała podziału imprez na poszczególne miesiące.

Ważną placówką działającą na rzecz budowy kulturowego wizerunku Koszalina powinno być Muzeum Koszalińskie, głównie poprzez prowadzenie działalności wystawienniczej, oświatowej i popularyzatorskiej. Analiza sprawozdań z działalności tej placówki⁶ z lat 2008-2011 wykazuje, że jest ona bogata i ciekawa merytorycznie. Jednak wszystkie imprezy są organizowane jedynie dla mieszkańców Koszalina. Nie stanowią zaś atrakcji turystycznej dla turystów. Nie są też ważnym czynnikiem promocyjnym miasta jako centrum kultury w sezonie letnim.

Filharmonia Koszalińska, podobnie jak teatr, w zasadzie funkcjonuje poza sezonem letnim. Jednak pierwsza z wymienionych instytucji kulturalnych w szczyście sezonu prowadzi ciekawy cykl imprez w ramach Międzynarodowego Festiwalu Organowego⁷. Imprezy te po pierwsze odbywają się w szczyście sezonu (w sierpniu), po drugie – mają miejsce nie tylko w Koszalinie, ale także w kilku miejscowościach liczących się na mapie turystycznej Polski: Darłowie, Dźwirzynie i Sabinowie oraz innych jednostkach osadniczych, jak: Białogard i Szczecinek. Jest to właściwy sposób wykorzystania tego waloru kulturowego na rzecz zwiększania atrakcyjności turystycznej samego Koszalina i terenów z nim sąsiadujących.

Filharmonia Koszalińska wykonuje naprawdę duże zadania. Analizując jednak dane zawarte w Planie Rozwoju Lokalnego, można obliczyć, że w 2010 r. w stosunku do 2006 r. liczba koncertów spadła o 11,6 p.p., a liczba słuchaczy – aż o 39,6 p.p., przy czym podano skrajne wielkości dla tego okresu. Warto jednak przyjrzeć się tej imprezie z uwagi na jej rolę w promowaniu samego Koszalina, a więc działalności w czasie sezonu letniego (tab. 3). Trzeba zauważyć, że jest ona znikoma, dlatego też przypisano jej rangę regionalną.

Wspomniany Festiwal Organowy zyskał miano międzynarodowego, choć międzynarodowy ma jedynie skład wykonawców. Prawie wcale nie przyciąga zaś turystów do Koszalina, a jego uczestnikami są głównie jednodniowi odwiedzający i mieszkańcy poszczególnych miejscowości, w których odbywają się koncerty. Co innego, gdyby Festiwal miał swój rdzeń w Koszalinie. Aby rozwijał się ruch turystów (czyli osób korzystających z noclegu), musiałby on trwać w tej miejscowości co najmniej kilka dni. Ważnym jego uzupełnieniem byłyby także koncerty wykonywane, jak do tej pory, w miejscowościach turystycznych Środkowego Pomorza.

Z uwagi na temat artykułu większe znaczenie ma jednak sezon letni (tab. 3). W tym względzie statystyka jest nieubłagana, jak chociażby w odniesieniu do

⁶ Sprawozdania z działalności muzeum w Koszalinie z lat: 2008, 2009, 2010, 2011, Muzeum Koszalińskie (materiał w wersji elektronicznej).

⁷ Jak podaje się w Planie Rozwoju Lokalnego na lata 2011-2013: „FK jest organizatorem Międzynarodowego Festiwalu Organowego, największej (ok. 35 koncertów) tego typu imprezy w Polsce. Festiwal ten należy również do jednych z trzech najstarszych w Polsce – do tej pory odbyły się jego 44 edycje. Koncerty festiwalu prezentowane są od czerwca do sierpnia w Katedrze Koszalińskiej”. Plan Rozwoju Lokalnego Miasta Koszalina na lata 2011-2013, załącznik do uchwały nr IX/91/2011 Rady Miejskiej w Koszalinie z dnia 28.04.2011 r., s. 38.

Tabela 3. Koncerty symfoniczne i kameralne wykonane przez Filharmonię Koszalińską, zlecane przez kontrahentów w sezonach letnich 2008-2009

2008			2009		
lipiec	sierpień	razem	lipiec	sierpień	razem
I. Koszalin					
2	4	6	4	4	8
II. Miejscowości nadmorskie*					
7	5	13	8	14	22
III. Miejscowości poza Wybrzeżem**					
1	6	7	4	7	11
Razem					
11	15	26	16	25	41

* Darłowo, Dźwirzyno, Grzybowo, Kołobrzeg, Sarbinowo;

** Białogard, Czaplonek, Karlino, Recz, Siemczyno, Wejherowo.

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań merytorycznych z działalności Filharmonii Koszalińskiej, Urząd Miasta w Koszalinie.

liczby koncertów symfonicznych i kameralnych w lipcu i sierpniu. W 2008 r. było ich zaledwie 5,7% ogólnej liczby koncertów mających miejsce w całym roku, a w 2009 r. – 7%. Jest to nawet o wiele mniej niż powinno średnio przypadać na każdy miesiąc w poszczególnych latach (2008 r. – 8,8%; 2009 r. – 9,4%).

Reasumując, koncerty symfoniczne i kameralne organizowane przez Filharmonię Koszalińską, ze szczególnym uwzględnieniem koncertów odbywających się w ramach Międzynarodowego Festiwalu Organowego, są autentycznym produktem kulturalnym Koszalina, ale o charakterze regionalnym.

Celem artykułu nie jest ocena merytoryczna realizowanych przez instytucje i placówki kultury oraz środowiska twórcze zadań z zakresu kultury. W pełni można potwierdzić, że podejmowane inicjatywy i realizowane przedsięwzięcia niejednokrotnie mają wymiar ogólnopolski lub międzynarodowy. Chodzi jednak o to, aby pokazać, że nie zawsze ten wymiar jest adekwatny do przyjętej nazwy (np. Międzynarodowy Festiwal Organowy) oraz że brak w sezonie letnim imprez markowych, które mają największe znaczenie promocyjne.

3. Inwestycje turystyczne miasta i stopień rozwoju jego funkcji turystycznej

Prezentowana analiza nie ma charakteru analitycznego, lecz charakter weryfikujący zapisy w dokumentach planistyczno-strategicznych Koszalina bądź stereotypy dotyczące rozwoju infrastruktury noclegowej w badanym mieście.

Baza noclegowa uważana jest za najważniejszy element infrastruktury turystycznej. To właśnie liczba miejsc noclegowych jest główną składową wzorów stosowanych do określania stopnia rozwoju funkcji regionu czy jednostki osadniczej. Problem ten zostanie przedstawiony w dalszej części artykułu, w której porównano poziom rozwoju funkcji turystycznej Koszalina z innymi, podobnymi, 15 miastami w Polsce.

Wyjaśnienia wymagają jednak dążenia, z większym lub mniejszym natężeniem, kolejnych władz Koszalina do zwiększenia liczby miejsc noclegowych w hotelach, w przekonaniu, że zachęci to turystów do przyjazdów do tego miasta. Tymczasem we wszystkich opracowaniach dotyczących rozwoju Koszalina udowadniam brak potrzeby zwiększania bazy hotelowej (nie mylić z hotelarską).

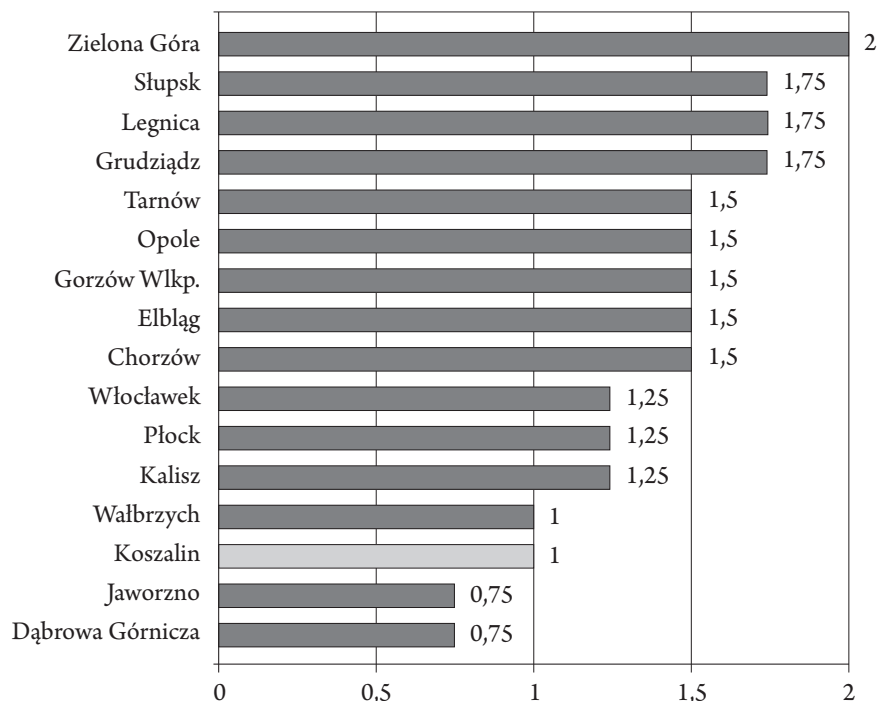
Koszalin od ponad 20 lat ma taką samą liczbę miejsc noclegowych w obiektach hotelarskich. Zadziwiające jest, że od upadku gospodarki nakazowo-rozdzielczej i nastania wolnego rynku żaden inwestor nie podjął się budowy hotelu wyższej klasy. Za wyjątkiem jednego obiektu powstało kilka mało liczących się, często przekształconych z budynków wcześniej pełniących inne funkcje. Na przykład w długim okresie 1995-2012 było od 10 do 12 obiektów noclegowych, z prawie tą samą liczbą miejsc noclegowych (w tym 18-leciu wzrost zaledwie o 150 miejsc!).

Warto również podkreślić, że w różnych opracowaniach z początku transformacji liczono na wzrost liczby turystów zagranicznych korzystających z bazy noclegowej Koszalina. Jest jednak wręcz przeciwnie. W Planie Rozwoju Lokalnego, opracowanym przez Urząd Miasta w Koszalinie w 2011 r., zapisano m.in.: „Niepokojącym zjawiskiem wydaje się sukcesywny spadek liczby udzielonych miejsc noclegowych turystom zagranicznym. Wiązać się to może z rozwojem bazy noclegowej na atrakcyjnych turystycznie terenach sąsiadujących z miastem” (Plan Rozwoju Lokalnego 2011: 36). Faktycznie w 2011 r. liczba korzystających z tej bazy noclegowej zmalała względem 2006 r. o 10,5 p.p.

Zarówno niewielka liczba miejsc noclegowych jak na miasto nadmorskie (odpowiadająca pojemności dwóch hoteli średniej wielkości), a także fakt, że zarówno pobyty Polaków, jak i gości zagranicznych są wyjątkowo krótkie (niewiele ponad jedną noc), dobitnie świadczą, że w mieście tym nie ma potrzeby zwiększania bazy hotelowej. Potwierdza to tym samym tezę, że Koszalin nie posiada walorów przyciągających turystów na dłuższe pobyty. Zupełnie innym problemem jest standard istniejącej bazy noclegowej. Pozostaje on jednak całkowicie w gestii branży hotelarskiej.

Podjęto także próbę określenia stopnia rozwoju funkcji turystycznej badanego miasta. W tym celu wykorzystano cztery wskaźniki (Baretje'a-Deferta – W_{BD} , gęstość bazy noclegowej – W_{GBN} , Schneidera – W_S , Deferta – W_D), a także porównano wartości tych wskaźników uzyskanych przez Koszalin ze wskaźnikami uzyskanymi dla 15 jednostek osadniczych podobnych pod względem liczby

Wykres. 1. Pozycja Koszalina na tle innych podobnych miast polskich pod względem stopnia rozwoju ich funkcji turystycznej

0, 1, 2 – stopnie rozwoju funkcji turystycznej według Jadwigi Warszzyńskiej.

Źródło: opracowanie własne.

ludności. W analizie porównawczej zastosowano też metodę określania stopnia rozwoju funkcji turystycznej, zaproponowaną przez Jadwigę Warszzyńską, która wprowadziła pięć poziomów (0,0-4,0) dla analizowanych wskaźników (za: Szromek 2012: 79). Stopnie te mają charakter stymulanty, tj. wyższy stopień wskaźnika oznacza wyższy poziom rozwoju funkcji turystycznej na określonym obszarze.

Badania te wykazały, że Koszalin charakteryzuje się niskimi wartościami wskaźników rozwoju funkcji turystycznej, a także niską pozycją tego miasta na tle 15 innych podobnych miast (rys. 1). Potwierdzeniem tego wniosku może być kolejny wskaźnik, tj. średni czas pobytu turysty. W zestawieniu z innymi badanymi miastami Koszalin uzyskał najniższą wartość: 1,43 dnia, przy wartości średniej: 1,86. W takich miastach, jak Jaworzno, Dąbrowa Górnicza czy Włocławek, turyści przebywają średnio ponad 2 dni, a w „bliźniaczym” Słupsku – 1,8 dnia. Ma to bezpośrednie przełożenie na korzyści finansowe uzyskiwane z działalności turystycznej.

4. Koszalin – ważnym węzłem komunikacyjnym dla rozwoju turystyki na Wybrzeżu Środkowym

Koszalin zawsze był ważnym węzłem komunikacyjnym w tej części Wybrzeża Bałtyku. Jednocześnie przez ponad pół wieku stanowił swego rodzaju korek w systemie komunikacyjnym, ograniczający płynność strumieni ruchu turystycznego między Wybrzeżem Środkowym a Polską południową i środkową, jak również między wschodnią i zachodnią polską strefą nadmorską.

Do lat 90. XX w. Koszalin był niekwestionowanym ośrodkiem regionalnym, obsługującym liczący kilkadziesiąt kilometrów turystyczny pas nadmorski. Do wszystkich leżących tam jednostek osadniczych drogi z obszarów generujących turystykę w Polsce prowadziły tylko przez Koszalin. Wzmógł się ruch samochodowy w samym mieście i na drogach dojazdowych, szczególnie z wybrzeża, także był spowodowany koncentracją w tej jednostce osadniczej wszelkich usług produkcyjno-handlowych i innych. Znajdowały się w niej bowiem hurtownie: materiałów budowlanych, owoców i warzyw, środków higieniczno-sanitarnych i inne, a także mleczarnia, piekarnie, większe sklepy spożywcze i przemysłowe oraz ważniejsze urzędy.

Pojawiały się wówczas różne koncepcje wyprowadzenia ruchu samochodowego tranzytowego i innego poza miasto. Wiele inwestycji drogowych w obrębie miasta doczekało się realizacji w latach 2007-2013. Aktywne działania władz miasta w tym okresie, w połączeniu z nowymi możliwościami zdobywania środków inwestycyjnych, doprowadziły do istotnych zmian w organizacji ruchu komunikacyjnego. Budowa zewnętrznego pierścienia układu komunikacyjnego Koszalina jest z pewnością największą inwestycją samorządu zrealizowaną w ciągu ostatniej dekady.

Problem związany z dostępnością komunikacyjną Koszalina z regionów recepcji turystycznej w kraju (Polska środkowa i południowa) i za granicą (Berlin, Europa Zachodnia) tkwi jednak w jakości dwóch dróg krajowych S-6 i S-11; obecnie przede wszystkim poza miastem. W sezonie turystycznym następuje wzrost natężenia ruchu w mieście o 50 p.p., jak podają autorzy Planu Rozwoju Lokalnego z 2011 r.

Ważną inwestycją poprawiającą dostępność komunikacyjną Koszalina i miejscowości nadmorskich położonych nad Zatoką Koszalińską będzie 20-kilometrowa obwodnica Koszalina i Sianowa. W pierwszej połowie 2015 r. został zakończony przetarg na jej wykonawcę. Obwodnice na ogół nie sprzyjają wzrostowi ruchu turystycznego w ominiętych jednostkach osadniczych. W związku z tym władze Koszalina powinny podjąć działania planistyczne związane z adaptacją niektórych fragmentów południowych brzegów jeziora Jamno, położonych w bli-

skim sąsiedztwie tej arterii drogowej, na cele rekreacyjne. Pozwoliłoby to na zatrzymanie się, choćby krótkotrwale, uczestników tranzytowego strumienia ruchu turystycznego z zachodu Europy na wschód.

5. Podsumowanie

Badania jednoznacznie potwierdzają postawioną we wstępie tezę, że duże miasto, jakim jest Koszalin, położone w najważniejszym polskim obszarze recepcji turystycznej, nie osiąga istotnych korzyści z rozwoju gospodarki turystycznej. Wynika to przede wszystkim z braku walorów wypoczynkowych i specjalistycznych, a także z nieumiejętnego tworzenia produktów turystycznych na bazie walorów dóbr kultury. Tezę tę dokumentują następujące wnioski:

1. W Koszalinie nie ma walorów wypoczynkowych i specjalistycznych dla turystów; są jedynie nieliczne walory krajoznawcze o charakterze kulturowym. Z produktów opartych na walorach krajoznawczych korzystają głównie jednodniowi odwiedzający, spędzający czas na wybrzeżu Zatoki Koszalińskiej, nie zaś turyści.

2. Koszalin jako miasto i jego bliższa strefa podmiejska ma bardzo wysokiej jakości walory przyrodnicze dla rekreacji codziennej i weekendowej mieszkańców miasta. W dalszej strefie podmiejskiej Koszalina znajdują się wybitne walory dla rekreacji weekendowej w postaci wybrzeża Bałtyku i terenów jeziorno-leśnych położonych w okolicy Manowa i Rosnowa.

3. Żadne z wymienionych walorów antropogenicznych (szczególnie dóbr kultury) samego Koszalina i obszarów podmiejskich nie mają charakteru krajowego. Można wyróżnić zaledwie jeden o charakterze ponadregionalnym, którym jest Festiwal Kabaretu. Inne ważne wydarzenia kulturalne (Międzynarodowy Festiwal Organowy, Jarmark Jamieński, Festiwal Chórów Polonijnych) mają charakter regionalny. Na uwagę zasługują także dwa obiekty o wysokiej wartości artystycznej i technicznej: katedra gotycka i amfiteatr, w którym odbywają się wszystkie wymienione imprezy. Zarówno te, jak i inne – o charakterze regionalnym bądź lokalnym – są obiektami zainteresowania jedynie jednodniowych odwiedzających (głównie zatrzymujących się na wybrzeżu Zatoki Koszalińskiej). Nie są natomiast w stanie przyciągnąć odwiedzających określanych jako turyści, czyli osób korzystających z noclegów w obiektach hotelarskich miasta.

4. Żadne z walorów turystycznych, przyrodniczych czy kulturowych Koszalina i jego bliższej strefy podmiejskiej nie przyczyniają się do zwiększenia bazy noclegowej w tym mieście. Aby Koszalin stał się centrum kulturalnym i sportowym wybrzeża Zatoki Koszalińskiej, należy wypromować co najmniej kilka markowych imprez, które znajdą się w terminarzu sezonu letniego (lipcu i sierpniu).

5. Istnieje konieczność zweryfikowania poglądów władz Koszalina, które od kilkudziesięciu lat zakładają, że powiększenie bazy hotelowej przyczyni się do wzrostu zainteresowania walorami tej jednostki osadniczej u turystów. Dowodami obalającymi ten pogląd są: brak zainteresowania branży turystycznej lokalizacją nowych hoteli przez ostatnie prawie 20 lat oraz systematycznie malejąca liczba turystów zagranicznych korzystających z usług w istniejących obiektach.

6. Analiza rozwoju funkcji turystycznej Koszalina wskazuje na dość niski jego poziom, zarówno pod względem wielkości określających go wskaźników, jak i porównania tego miasta z innymi, o podobnej populacji, aglomeracjami w Polsce. Potwierdzeniem tego wniosku jest także średni czas pobytu turysty. W zestawieniu z innymi badanymi miastami Koszalin uzyskał najniższą wartość: 1,43 dnia, przy wartości średniej dla wszystkich badanych miast: 1,86 dnia.

7. Konsekwentnie realizowane przez władze Koszalina założenia Zintegrowanego Planu Rozwoju Transportu Publicznego Miasta Koszalina na lata 2006-2013 (Zintegrowany Plan 2007), a szczególnie budowa promienisto-obwodnicowego systemu ulic, są bardzo korzystne dla odciążenia miasta od ruchu tranzytowego. Nie będzie to jednak miało wpływu na pobyt gości korzystających z noclegu (turystów). Ten układ, zmniejszający ruch w centrum miasta, spowoduje natomiast zwiększenie przyjazdów jednodniowych odwiedzających, zakwaterowanych w miejscowościach nadmorskich. Dotychczasowe utrudnienia komunikacyjne w centrum miasta zniechęcały bowiem do odwiedzin znaczną część wczasowiczów nadbałtyckich.

8. Zakłada się, że budowana od 2015 r. obwodnica Koszalin – Sianów w sąsiedztwie jeziora Jamno w niewielkim stopniu wpłynie na zatrzymywanie się w Koszalinie części turystów tranzytowych, poruszających się szlakiem z Europy zachodniej do wschodniej drogą S-6.

9. Poprzez już zrealizowany w Koszalinie promienisto-obwodnicowy system ulic, a także dzięki obwodnicy Koszalin – Sianów miasto przestanie być swego rodzaju korkiem w systemie komunikacyjnym, ograniczającym płynność strumieni ruchu turystycznego między Wybrzeżem Środkowym a Polską południową i środkową, a także między wschodnią i zachodnią polską strefą nadmorską.

Reasumując, można stwierdzić, że ani nieumiejętnie tworzona przez Koszalin oferta turystyczna produktów turystycznych, zwłaszcza opartych na walorach dóbr kultury, ani zapewnienie płynności ruchu komunikacyjnego w tym mieście (w układzie południkowym i równoleżnikowym) nie sprzyja rozwojowi jego funkcji turystycznej. Koszalin ma natomiast wysokiej jakości walory przyrodnicze i antropogeniczne odpowiednie dla rozwoju rekreacji codziennej i weekendowej.

Literatura

- Diagnoza turystyczna miasta Koszalina* (2012), Koszalin: Urząd Miasta w Koszalinie.
- Kowalczyk A. (2005), Nowe formy turystyki miejskiej, *Prace i Studia Geograficzne*, t. 35: 155-197.
- Plan Rozwoju Lokalnego Miasta Koszalina na lata 2011-2013 (2011), Koszalin: Urząd Miasta w Koszalinie.
- Szromek A. (2012), *Wskaźniki funkcji turystycznej. Koncepcja wskaźnika funkcji turystycznej i uzdrowiskowej*, Gliwice: Wyd. Politechniki Śląskiej.
- Szwichtenberg A. (1996), Planistyczne przesłanki rozwoju ekoturystyki w nadmorskiej strefie rekreacyjnej, w: *Ekologiczne uwarunkowania rozwoju turystyki w Makroregionie Bałtyk – Pomorze. Szanse i zagrożenia*, red. A. Szwichtenberg, Koszalin: PTE Koszalin.
- Szwichtenberg A. (2000), Turystyka – potencjalnie ważną działalnością usługową Koszalina, w: *Problemy społeczno-gospodarcze byłych miast wojewódzkich po reformie podziału administracyjnego kraju*, red. A. Suszyński, Koszalin: PTE Koszalin.
- Szwichtenberg A. (2002), Transformacje funkcjonalne i przestrzenne Koszalina w gospodarce rynkowej, w: *Przemiany bazy ekonomicznej i struktury przestrzennej miast*, red. J. Słodczyk, Opole: Wyd. Uniwersytetu Opolskiego.
- Szwichtenberg A. (2006), *Gospodarka turystyczna polskiego wybrzeża*, Koszalin: Wyd. Politechniki Koszalińskiej.
- Szwichtenberg A., Borzyszkowski J., Marczak M. (2013), *Program rozwoju turystyki dla miasta Koszalina na lata 2013-2016*, Koszalin: Urząd Miasta w Koszalinie.
- Zintegrowany Plan Rozwoju Transportu Publicznego Miasta Koszalina na lata 2006-2013 (2007), Warszawa: DHV Polska.

The paradox analysis: Koszalin as a city that is located on the coast of the Baltic Sea but is outside the stream of tourist traffic in the region

Abstract. Urban tourism in Koszalin is basically in the early stages of development. Some forms of tourism, like business, leisure, or sports tourism, are not present in Koszalin at all, while other forms are either in its infancy (religious tourism) or they are based on underdeveloped mechanisms of functioning (cultural-cognitive, cultural-entertainment tourism). However, none of them contributes to making visitors stay in this city. That is why the indicators of the level of tourism development are very low and the duration of visitors stay is very short. On the other hand, Koszalin along with its suburban zone has a lot of very good recreational qualities which are very advantageous for its inhabitants (daily and weekend recreation).

Keywords: urban tourism, big city, tourist reception area